

การประชุมผู้เชี่ยวชาญเรื่อง การประเมินความคุ้มค่าของการดูแลสุขภาพประชาชนกลุ่มเสี่ยง

โรคมะเร็งเม็ดเลือดขาวในชุมชนรอบเขตอุตสาหกรรม

วันอังคารที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2553 เวลา 9.00-12.00 น.

ณ ห้องประชุม HITAP ชั้น 6 อาคาร 6 กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. ศ.ดร.นพ.พรชัย สิทธิศรัณย์กุล	ภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม
คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ดร.นลินี ศรีพิวง	สำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม กรมควบคุมโรค
3. ผศ.ไกรชาติ ตันตระการอาภา	ภาควิชาวิทยาศาสตร์อนามัยสิ่งแวดล้อม
คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
4. ดร.ศุภพร แสงกระจ่าง	กลุ่มงานวิจัย สถาบันมะเร็งแห่งชาติ
5. นพ.ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล	ภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม
คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
6. นายสมเกียรติ ท้วมแสง	ศูนย์อ้างอิงทางห้องปฏิบัติการและพิษวิทยา กรมควบคุมโรค
7. ดร.นพ. ยศ ตีระวัฒนานนท์	หัวหน้าโครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ
8. ญ.จรพร สิริวีโรจน์	ผู้ช่วยวิจัยโครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ
9. ญ.วรัญญา รัตนวิภาพงษ์	ผู้ช่วยวิจัยโครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ

เริ่มประชุมเวลา 09.00 น.

ดร.นพ. ยศ ตีระวัฒนานนท์ หัวหน้าโครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ (HITAP) นำเสนอที่มาของการประชุมผู้เชี่ยวชาญในครั้งนี้ กล่าวคือ หัวข้อการดูแลสุขภาพประชาชนกลุ่มเสี่ยงโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาวในชุมชนรอบเขตอุตสาหกรรมนี้ได้ผ่านการพิจารณาจากคณะทำงานคัดเลือกหัวข้อปัญหาสุขภาพและเทคโนโลยีด้านสุขภาพเข้าสู่การประเมินเพื่อพัฒนาชุดสิทธิประโยชน์ภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า โดยให้ประเมินความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์และผลกระทบต่องบประมาณ (budget impact) ซึ่ง HITAP และ IHPP เป็นผู้รับผิดชอบเพื่อนำผลการประเมินเสนอคณะอนุกรรมการพัฒนาชุดสิทธิประโยชน์และระบบบริการของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ในเดือนกรกฎาคม สำหรับวัตถุประสงค์ของการประชุมครั้งนี้ เพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันของมาตรการและเทคโนโลยีที่ใช้ในประเทศไทยเพื่อแก้ไขปัญหาประชาชนกลุ่มเสี่ยงโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาวในชุมชนรอบเขตอุตสาหกรรม และความชัดเจนครบถ้วนของคำถามงานวิจัย รวมทั้งหาแนวทางในการดำเนินการวิจัย

หลังจากนั้น ผศ.ไกรชาติ ตัวแทนกลุ่มผู้เสนอให้นำมาตรการการดูแลสุขภาพประชาชนกลุ่มเสี่ยงโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาวในชุมชนรอบเขตอุตสาหกรรมเข้าสู่ชุดสิทธิประโยชน์ภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ได้นำเสนอเหตุผลของการนำเสนอหัวข้อดังกล่าว ซึ่งมีใจความสำคัญโดยสรุปดังนี้ จากการที่คณะทำงานของ ผศ.ไกรชาติได้เข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการการประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ (HIA) ตามมาตรา 67 วรรค 2 ซึ่งได้ลงพื้นที่สำรวจและพูดคุยกับชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนรอบเขตอุตสาหกรรม พบว่าสารอินทรีย์ระเหยง่ายซึ่งเป็นสารที่ก่อให้เกิดปัญหาทางสุขภาพนั้น

มีค่าการปนเปื้อนในสิ่งแวดล้อมที่สูงมาก ทางคณะทำงานจึงมีมติร่วมกันว่าควรนำเสนอหัวข้อนี้เพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนรอบเขตอุตสาหกรรมได้รับโอกาสและได้รับประโยชน์สูงสุด

ดร.นพ.ยศ นำเสนอประเด็นที่ต้องการระดมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีใจความสรุปดังนี้

1. นิคมอุตสาหกรรมใดบ้างที่มีผลต่อโรคมะเร็งเลือดขาว นอกจากนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด

ความคิดเห็นของที่ประชุม: นิคมอุตสาหกรรมที่มีโรงงานทำสี ทำเฟอร์นิเจอร์ ouchoomรถ อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมปิโตรเคมี เช่น นิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง จ.ชลบุรี, นิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จ.ลำพูน, นิคมอุตสาหกรรมนวนคร จ.ปทุมธานี, นิคมอุตสาหกรรมลาดกระบัง, นิคมอุตสาหกรรม จ.สมุทรปราการ และจ.อยุธยา สำหรับจังหวัดระยองมีนิคมอุตสาหกรรมหลายที่และมีเขตประกอบการซึ่งขึ้นกับโรงงานด้วย

2. มีข้อมูลเกี่ยวกับการกำหนดเขตชุมชนรอบอุตสาหกรรมหรือไม่ อย่างไร

ความคิดเห็นของที่ประชุม: โดยทั่วไปกำหนดเขตรอบอุตสาหกรรมที่ 5 กิโลเมตร แต่ในบางพื้นที่ เช่น พื้นที่ที่มีโรงกลั่นน้ำมันที่สูงกว่า 100 เมตร การกระจายของสารพิษอาจไปไกลกว่า 5 กิโลเมตรได้ กรณีของมาบตาพุดปัจจุบันตีกรอบอยู่ที่ 15 กิโลเมตร ซึ่งวิธีการประมาณเกี่ยวกับทิศทางลมนั้นใช้แบบจำลองของประเทศสหรัฐอเมริกาเข้ามาช่วย แต่มีข้อจำกัดของข้อมูลของพารามิเตอร์ในแบบจำลองบางตัวไม่สามารถวัดได้ในประเทศไทย ทำให้ผลลัพธ์ที่ออกมาอาจมีข้อผิดพลาด ส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของแบบจำลองซึ่งเรื่องนี้เป็นที่ถกเถียงกันในปัจจุบัน

3. มาตรการหรือเทคโนโลยีที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาประชาชนกลุ่มเสี่ยงโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาวในชุมชนรอบเขตอุตสาหกรรม

3.1 มาตรการหรือเทคโนโลยีอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับการตรวจวินิจฉัยประชาชนกลุ่มเสี่ยงโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาว

ความคิดเห็นของที่ประชุม: ตรวจ CD_4 , CD_8 ซึ่งมีการศึกษาที่รายงานว่า CD_8 มีความไวมากที่สุดในการทำนายว่าจะมีการพัฒนาเป็นโรคมะเร็ง

3.2 หากตรวจพบที่มีการเปลี่ยนแปลงของ CD_8 มีวิธีการอย่างไรในการป้องกันและแก้ไขก่อนที่จะพัฒนาเป็นโรคมะเร็ง

ความคิดเห็นของที่ประชุม:

- 1) ลดขนาดการสัมผัสสาร โดยวิธีที่ดีที่สุด คือ นำบุคคลที่มีความเสี่ยงออกจากสิ่งแวดล้อมเพื่อไม่ให้สัมผัสสารนั้นอีกและถ้าพบว่าสารเหล่านั้นอยู่ในตัวบุคคล (internal source) ต้องไม่ให้สารเหล่านั้นดูดซึมเข้ากระแสเลือด
- 2) ใช้ chemoprotection ซึ่งในปัจจุบันเท่าที่ทราบมี oltipraz[®] โดยกำลังอยู่ในระหว่างการศึกษาวินิจฉัยผลทางคลินิก
- 3) การเฝ้าระวัง (surveillance) เช่น มีการตรวจตัวชี้วัดชีวภาพที่แสดงผลอย่างต่อเนื่อง (serial biomarker of outcome) ซึ่งมีค่าใช้จ่ายที่สูงมาก

3.3 ตัวชี้วัดใดที่สามารถตรวจได้ก่อนการเกิดโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาว

ความคิดเห็นของที่ประชุม: เนื่องจากมีความแตกต่างในการเลือกชนิดของตัวชี้วัด กล่าวคือ ถ้าพิจารณาที่สารเบนซีนจะต้องเน้นที่ตัวชี้วัดชีวภาพของการสัมผัส (biomarker of exposure) แต่หากพิจารณาที่โรคมะเร็งเม็ดเลือดขาวจะเน้นที่ตัวชี้วัดชีวภาพที่แสดงผล (biomarker of outcome)

อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาที่ไม่ได้เฉพาะเจาะจงว่าจะพิจารณาปัญหาของสารเบนซีนหรือเฉพาะโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาว แต่ให้สำคัญว่าสิ่งที่จะนำมาศึกษาจะต้องมีมาตรการหรือวิธีการรองรับเพื่อแก้ไขปัญหาได้อย่างง่ายที่สุด คุ่มค่าที่สุด และเป็นไปได้จริง

ตัวชี้วัดชีวภาพการสัมผัสในต่างประเทศใช้การตรวจสอบสารเบนซีนในเลือด (blood benzene) ในผู้ที่ทำงานในนิคมอุตสาหกรรม และตรวจสอบสารเบนซีนในปัสสาวะ (urine benzene) ในประชาชนทั่วไป ขณะนี้ประเทศไทยยังไม่มีที่ใดตรวจได้ สามารถทำได้เพียงตรวจหาสารเมตาบอลิท์ของสารเบนซีน คือ *t,t*-MA

ปัญหาของการตรวจวิเคราะห์ที่พบในปัจจุบัน สรุปได้ดังนี้

○ ปัญหาที่พบในขั้นตอนการเตรียมก่อนการตรวจวิเคราะห์ (pre-analytical phase)

- การปนเปื้อนในระหว่างการส่งตรวจ
- การเสื่อมสลายของสารระหว่างส่งตรวจ
- วิธีการเก็บตัวอย่างระหว่างส่งตรวจไม่เหมาะสม
- ระยะเวลาในการเก็บในแต่ละตัวอย่างไม่เท่ากัน
- ความผิดพลาดจากการเขียนฉลากกำกับ

○ ปัญหาที่พบในขั้นตอนการตรวจวิเคราะห์ (analytical phase)

- มาตรฐานการทำตรวจวิเคราะห์ของห้องปฏิบัติการ
 - 1) ห้องปฏิบัติการของโรงพยาบาลรัฐบาลส่วนใหญ่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐาน ส่วนใหญ่มีสาเหตุจากการขาดงบประมาณสนับสนุนในการพัฒนาห้องปฏิบัติการให้มีมาตรฐาน และไม่สามารถเรียกเก็บค่าตรวจเพิ่มจากผู้ป่วยได้ ทำให้ผลการตรวจที่ได้ในแต่ละห้องปฏิบัติการได้ค่าที่ต่างกัน
 - 2) โรงพยาบาลรัฐบาลขนาดใหญ่หลายแห่งไม่สามารถตรวจวิเคราะห์สารตัวอย่างที่มีวิธีการตรวจที่ซับซ้อนได้ เนื่องจากไม่ได้ตรวจวิเคราะห์ด้วยวิธีเหล่านี้เป็นเวลานาน เกิดความไม่มั่นใจในความถูกต้อง
 - 3) ปริมาณต่ำสุดที่สามารถตรวจวิเคราะห์ได้ ซึ่งขึ้นกับเทคโนโลยี น้ำยาที่ใช้ตรวจ และความชำนาญของผู้ตรวจวิเคราะห์ ปัญหาคือเทคโนโลยีทุกอย่างเข้ามา ผู้ทำการตรวจวิเคราะห์หากไม่คอยได้ใช้เทคโนโลยีเหล่านั้นจึงไม่มั่นใจในตัวเอง และหากน้ำยาเก่าผลที่ได้จะต่างกับการวิเคราะห์โดยใช้น้ำยาใหม่ ประเด็นที่สำคัญคือถ้ามีการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ที่มีความไวมาก เช่น นาโนเทคโนโลยี หากขั้นตอนการเตรียมก่อนการวิเคราะห์ไม่มีคุณภาพ มีการปนเปื้อนแม้เพียงนิดเดียวก็สามารถทำให้ผลการวิเคราะห์ผิดพลาดได้มาก

- ปัญหาสิ่งรบกวนในการตรวจวิเคราะห์ เช่น sorbic acid ที่เมตาบอลิท์ได้ *t,t*-MA เช่นกัน ซึ่งการตรวจวิเคราะห์จะบอกได้เพียงว่ามีสารสัมผัสสารเบนซีน แต่ไม่สามารถบอกเชิงปริมาณของแหล่งที่มาได้
- ความจำเพาะในวิธีการตรวจตัวชี้วัดชีวภาพที่แสดงผลมีน้อยมาก

○ ปัญหาที่พบในขั้นตอนหลังการตรวจวิเคราะห์ (post-analytical phase)

- เป็นขั้นที่พบปัญหาน้อยที่สุด แต่พบว่าเคยมีปัญหาความเข้าใจผิดจากการที่ผู้ป่วยมีชื่อและนามสกุลที่ซ้ำกัน แต่เป็นคนละเพศ ทำให้แจ้งผลการตรวจผิดคน หรือบางครั้งหากไม่ระมัดระวังอาจเกิดปัญหาผลการตรวจไม่ตรงกับชื่อที่เขียนหน้าของ

3.4 แนวทางแก้ไขปัญหา

ความคิดเห็นของที่ประชุม : ให้ข้อเสนอแนะว่าเพื่อลดระยะเวลาในการส่งตัวอย่างตรวจ ควรจัดให้มีห้องปฏิบัติการที่มีมาตรฐานในจังหวัดระยอง อย่างไรก็ตามสำนักจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม กรมควบคุมโรค มีห้องปฏิบัติการ

อยู่ที่จังหวัดระยอง คือ ศูนย์ชีวอนามัยและเวชศาสตร์สิ่งแวดล้อม จ.ระยอง เนื่องจากความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ประชาชนร้องเรียน การพัฒนาห้องปฏิบัติการให้มีประสิทธิภาพจึงไม่ทันกับสถานการณ์ ซึ่งสามารถตรวจได้เพียง *t,t*-MA ถึงแม้ว่าโรงงานเอกชนจะไม่ยอมรับผลการตรวจนี้ก็ตาม อย่างไรก็ตามในปัจจุบันอยู่ระหว่างการพัฒนาให้สามารถตรวจ S-PMA ซึ่งเป็นสารเมตาบอไลต์ของสารเบนซีนที่มีความแม่นยำมากกว่า *t,t*-MA แต่ข้อจำกัดที่สำคัญคือราคาแพง

3.5 มาตรการหรือวิธีการหลังจากตรวจพบว่ามีสารสัมผัสสาร

ขณะนี้มีการเฝ้าระวังทั้งเชิงรุกและเชิงรับ โดยสำนักจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม กรมควบคุมโรค มีภาคีคือ รพ.ระยองและ รพ.มาบตาพุด จึงจัดทำโครงการตรวจสุขภาพประชาชนประจำปี ในบางครั้งพบว่ามีกรณีงานที่ซ้ำซ้อนกัน ประชาชนหนึ่งคนอาจได้รับการตรวจสุขภาพจากสถานที่มากกว่า 1 แห่ง

อย่างไรก็ตาม การระบุว่าผู้ใดเป็นโรคหรือเจ็บป่วยเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนมาก ผู้วินิจฉัยหรือผู้ให้การรักษาจึงมีความกังวลท่ามกลางความขัดแย้งของคนในชุมชนกับโรงงาน ซึ่งที่ประชุมเห็นว่าที่มิวิจัยจะมองข้ามเรื่องนี้ไม่ได้ หากตรวจพบว่าการสัมผัสสาร ควรระบุให้ชัดว่ามีบุคคลนั้นมีการสัมผัสสารในขนาดต่ำ/สูง ไม่ใช่เป็นบุคคลที่เป็นโรค มิฉะนั้นจะเกิดปัญหาต่างๆตามมาได้ เพราะแต่ละฝ่ายอาจไม่พอใจ กล่าวคือ ถ้าผู้ทำการตรวจระบุว่าไม่ได้มีการสัมผัสสารที่เกิดจากโรงงาน ฝ่ายประชาชนจะไม่พอใจ เนื่องจากฟ้องร้องไม่ได้ ในทางกลับกันหากผู้ทำการตรวจระบุว่าเกิดจากการสัมผัสสารที่เกิดจากโรงงาน ฝ่ายโรงงานจะไม่พอใจได้ ดังนั้น แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวคือห้องปฏิบัติการต้องได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับ จึงจะเกิดความน่าเชื่อถือของผลตรวจ

บทสรุป

ดร. นพ. ยศ ได้กล่าวขอบคุณผู้เชี่ยวชาญและผู้ร่วมประชุมทุกท่าน พร้อมทั้งเสนอแนวทางของของงานวิจัยครั้งนี้ กล่าวคือ จะจัดทำเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อให้ สปสข. เล็งเห็นต้นทุนทางสุขภาพและต้นทุนทางสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชนรอบเขตอุตสาหกรรม ซึ่งในอนาคต สปสข. จะต้องเป็นฝ่ายแบกรับภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นมากมายมหาศาล รวมถึงเสนอแนวทางแก้ปัญหา เช่น การเฝ้าระวัง หรือการเรียกเก็บค่าสินไหมทดแทนจากโรงงานหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

แจ้งที่ประชุมทราบว่าจะมีการประชุมผู้เชี่ยวชาญเพื่อรายงานผลอีกครั้ง ในวันที่ 2 กรกฎาคม 2553 9.00-12.00 น.

เลิกประชุมเวลา 11.00 น.

ภญ.จรรยา สิริวีโรจน์
ผู้รายงานการประชุม

ดร.นพ.ยศ ตีระวัฒนานนท์
ผู้ตรวจรายงานการประชุม